

EVAKUACIJA MUZEJSKE GRAĐE GALERIJE KRSTO HEGEDUŠIĆ IZ PETRINJE

IVA VALIDŽIJA

Muzejski dokumentacijski centar
ivalidzija@mdc.hr

UVOD

Na samom kraju 2020., godine koju su obilježili zagrebački potresi i pandemija bolesti COVID-19, dana 28. prosinca u šest sati i 28 minuta dogodio se jak potres magnitude 5,0 prema Richterovoj ljestvici s epicentrom kod Petrinje. Nažalost, taj potres i niz manjih koji su se osjetili tijekom dana bili su tek predigra najjačem udaru, potresu koji se dogodio dan poslije u 12 sati i 19 minuta, koji je s magnitudom 6,2 prema Richterovoj ljestvici bio jedan od dva najjača zabilježena potresa u Republici Hrvatskoj od 1909. godine.

Kako je Muzejski dokumentacijski centar (MDC) sudjelovao u prikupljanjima podataka o štetama i u akcijama spašavanja muzejske građe od Domovinskog rata i poplava¹ do zagrebačkog potresa u ožujku 2020. godine, već smo nakon prvoga jačeg udara 28. prosinca od kolega iz Siska, tadašnjeg ravnatelja Gradskog muzeja Sisak Vlatka Čakširana, dobili izvještaj o prvim, manjim štetama na zgradi Muzeja i na Starom gradu, a od ravnatelja Pučkoga otvorenog učilišta *Hrvatski dom Petrinja* Milana Hercega dobili potvrdu da je građa Galerije *Krsto Hegedušić* netaknuta potresom i na sigurnome.

Dan poslije, onaj najjači udar donio je nova oštećenja, pa čak i na Holandskoj kući, obnovljenoj i otvorenoj u prosincu 2019. godine, u kojoj su smješteni Gradska galerija *Striegl* te postavi industrijske baštine Siska i Zbirke *Kraker* Gradskog muzeja Sisak. Vijesti iz Petrinje bile su uzbujujuće jer je zgrada Pučkog učilišta teško stradala, posebice izložbeni prostori Galerije, te je odmah bilo jasno da će se građa Galerije *Krsto Hegedušić* morati potpuno evakuirati.

Slika 1. Galerija Krsto Hegedušić. Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske već je 31. prosinca 2020. godine donijelo *Odluku o provođenju hitnih mjera zaštite i provedbi popisa štete na pokretnim kulturnim dobrima i pokretnoj kulturnoj baštini u Republici Hrvatskoj prouzročene potresom 28. i 29. prosinca 2020. godine*² kojom je propisano postupanje za provođenje hitnih mjera i na muzejskoj građi. Nakon raščišćavanja oko zgrada i u prostorima u kojima se nalazila spomenuta građa prema *Odluci* je određeno da se provede privremena dodatna zaštita na licu mjesta, a prije evakuacije pronađu prostori privremenih čuvaonica. Za sve postupke bilo je propisano da se provode uz upute i nadzor konzervatora Ministarstva kulture i medija, a za popisivanje štete zaduženi su stručni djelatnici Ministarstva zajedno s nadležnim stručnim službama Hrvatskoga državnog arhiva, Nacionalne i sveučilišne knjiž-

nice, muzejskih ustanova i Muzejskoga dokumentacijskog centra te Hrvatskoga restauratorskog zavoda.

Budući da je prvih nekoliko dana najvažnije bilo smjestiti ljude na sigurno, prva sjednica Vladina Stožera civilne zaštite za otklanjanje posljedica potresa na području Sisačko-moslavačke, Karlovačke i Zagrebačke županije održana je u Petrinji 4. siječnja 2021. godine, nakon čega je Uprava za zaštitu kulturne baštine mogla početi s pripremama evakuacije i od Stožera civilne zaštite Petrinja zatražiti tehničku pomoć za izvlačenje muzejske građe Galerije *Krsto Hegedušić* koja se nalazila na dvije lokacije – u potkrovlju zgrade Hrvatskog doma Petrinja i u izložbenom prostoru Galerije na Trgu J. J. Strossmayera, u prizemnim prostorijama zgrade čija se cijela stražnja strana odlomila. Odlukom ministrice kulture Nine Obuljen Koržinek o imenovanju

Slika 2. Evakuacija Galerije Krsto Hegedušić. Fotografirala Iva Validžija.

Stručne skupine za evakuaciju umjetnina Galerije *Krsto Hegedušić* u Petrinji 5. siječnja 2021. godine imenovan je stručni tim zadužen za provođenje evakuacije koji su činili predstavnici Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija te stručni muzejski djelatnici – kustosi i muzejski tehničari Muzeja za umjetnost i obrt, Galerije *Klovićevi dvori* i Muzejskoga dokumentacijskog centra.³ Evakuacija je dogovorena za 7. siječnja 2021.

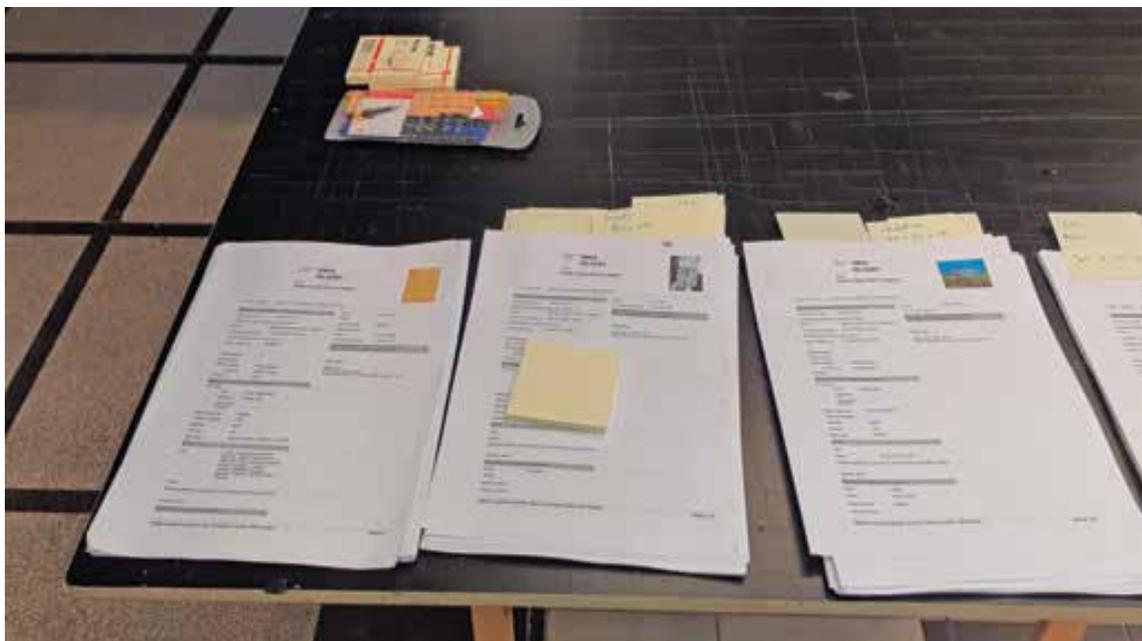
PRIPREMNE RADNJE

Galerija *Krsto Hegedušić* osnovana je 1987. godine u spomen na slikara Krstu Hegedušića, rođenoga u Petrinji 26. studenoga 1901. godine. Suradnici Majstorske radionice Krste Hegedušića, koja je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu djelovala od 1950. do 1975. godine, poklonili su 1987. svoje radove koji su postali temelj fundusa nove galerije. Tijekom Domovinskog rata (1991. – 1995.) dio građe

otuđen je iz Galerije. Inicijativom Ministarstva kulture i tadašnjeg ministra Bože Biškupića fundus je obogaćen donacijom 37 radova umjetnika koji su većinom bili suradnici Hegedušićeve radionice.

Budući da Galerija *Krsto Hegedušić* nije imala stručnog djelatnika od 2019. godine, bilo je presudno pronaći što noviji ispis iz baze podataka kako bi se što točnije utvrdili broj i stanje evakuirane građe. Uz pomoć profesora Gorana Zlodija iz tvrtke Link2 i Ministarstva kulture i medija za potrebe evakuacije dobili smo ispis iz inventarne baze podataka (M++) s 365 zapisa i pripadajućim dokumentarnim fotografijama (radi lakše identifikacije predmeta) iz 2015. godine.

Ministarstvo je napravilo popis ambalaže i opreme potrebne za provođenje evakuacije, Galerija *Klovićevi dvori* obećala je svoj prijevoz za građu, a uz sve uobičajene postupke trebalo je pronaći zaštitne kacige i paziti da se provode epidemiološke mjere, s obzirom na to da je pandemija bila u jeku.

Slika 3. Dokumentacija za evakuaciju i identifikaciju građe. Fotografirala Iva Validžija.

Za privremenu čuvaonicu odabran je 15 kilometara udaljen prostor Gradskog muzeja Sisak, koji smo prvi put posjetili na prvi dan 2021. godine s kolegama iz Arheološkog muzeja u Zagrebu,⁴ jer je dva mjeseca prije potresa u atriju Gradskog muzeja Sisak bila otvorena gostujuća izložba *Segestika i Siscija – naselje s početka povijesti* koju je također trebalo evakuirati kako bi se oslobodio prostor za pohranu evakuirane građe.

Čim je provedena evakuacija građe Arheološkog muzeja u Zagrebu, statičari su pregledali zgradu, čiji je aneks prema unutrašnjem dvorištu dobio zelenu oznaku, te se moglo početi s nabavom potrebne ambalaže⁵ i metalnih polica za pohranu fundusa Galerije *Krsto Hegedušić*, ali i ostale građe u Sisačko-moslavačkoj županiji.

EVAKUACIJA

Evakuacija Galerije *Krsto Hegedušić* započela je 7. siječnja 2021. u deset sati. Odvijala se u dva dijela: prvi dio u Petrinji odnosio se na izvlačenje građe iz oštećenih prostora Pučkoga otvorenog učilišta *Hrvatski dom Petrinja*, a drugi, mnogo duži dio bio je prihvatanje građe u Gradskome muzeju Sisak, njezina identifikacija, dokumentiranje, preventivna zaštita i privremena pohrana.

Zbog znatnih oštećenja zgrade u kojoj se nalazio fundus Galerije *Krsto Hegedušić*, samu evakuaciju izvodili su pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja jer su samo oni imali dozvolu za ulazak u zgradu. Kako su dijelovi zgrade u kojima su se nalazile čuvaonice bili preopasni, dio građe manjih formata evakuirao se kroz krovni prozor, a veliki formati nosili niz stepenice. Pred zgradom predmete su pre-

uzimali predstavnici Ministarstva kulture i medija, Konzervatorskog odjela u Sisku, djelatnici i ravnatelj Galerije *Klovićevi dvori*, djelatnici Muzeja za umjetnost i obrt te Muzejskoga dokumentacijskog centra. Budući da se tlo i dalje treslo, a povremeno je i kišilo, građu smo samo osigurali za prijevoz i što brže prevezli u Gradski muzej Sisak.

Slika 4. Izvlačenje građe kroz krovni prozor. Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

Drugi dio evakuacije odvijao se u Gradskome muzeju Sisak i trajao je tjedan dana.⁶

Prvi preduvjet dobro odrađenog posla evakuacije bila je precizna dokumentacija koja će omogućiti jednostavno praćenje smještaja građe Galerije *Krsto Hegedušić*, one inventarizirane do 2015. godine na ispisu iz baze podataka koji smo imali, ali i građe koja nije imala inventarnu oznaku,

Slika 5. Usporedba dokumentacije i izrada pomoćnih popisa. Fotografirala Iva Validžija.

Slika 6. Radna fotografija u privremenoj čuvaonici građe Gradskog muzeja Sisak. Fotografirala Iva Validžija.

za koju smo pretpostavljali da će se pojaviti u procesu identifikacije. Usporedbom ispisa inventarne knjige sa stvarnim stanjem zaključili smo da je građa reinventarizirana, a da stare inventarne oznake nisu bile upisane u bazu, stoga smo stare oznake, kao dodatno osiguranje pri identifikaciji predmeta, upisali na ispis iz baze. Uz staru inventarnu oznaku na ispis je upisano i stanje pojedinoga muzejskog predmeta kao i njegov smještaj (red police, razina police i točno mjesto na razini police). Svaki predmet iz inventarnog popisa fotografiran je s prednje i stražnje strane

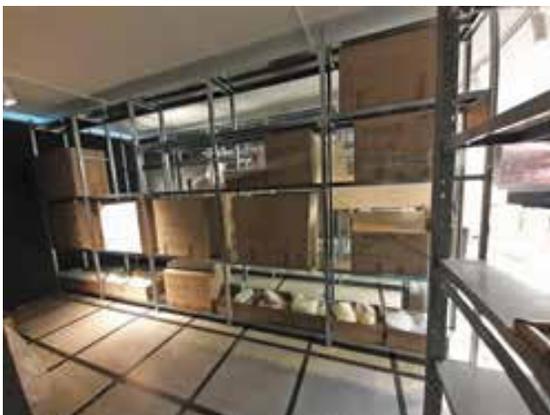
Slika 7. Identifikacija spašene građe Galerije Krsto Hegedušić. Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

(*avers* i *revers*), a uz ovaj ispis izrađena je dodatna dokumentacija građe zatečene bez inventarne oznake (s mjerama, privremenom oznakom i smještajem), koja je također bila obostrano fotografirana s dodijeljenom privremenom oznakom. Izrađene su tablice u Microsoftovu Excelu u kojima se svaki predmet mogao pronaći prema inventarnoj oznaci, autoru i smještaju u privremenoj čuvaonici (stalaža, kutija).

U konačnom dokumentu zabilježen je smještaj svakoga muzejskog predmeta s njegovom identifikacijskom oznakom, a na kutijama je označeno i iz koje su ustanove pohranjeni predmeti kako bi se razlikovale od ostale pridošle građe s područja Sisačko-moslavačke županije.

Sva dokumentacija poslana je na adrese svih sudionika evakuacije, kao i Ministarstvu kulture i medija, Gradskom muzeju Sisak, Konzervatorskom odjelu u Sisku i Gradu Petrinji.

Ukupno je utvrđeno 430 muzejskih predmeta, od kojih je 291 imao inventarnu oznaku, a 139 predmeta dobilo je privremenu inventarnu oznaku. Time se dobio točan broj predmeta koji su evakuirani iz Galerije *Krsto Hegedušić* te podloga za

Slike 8 i 9. Popisana i označena građa u privremenoj čuvaonici Gradskog muzeja Sisak. Fotografirala Iva Validžija.

izradu precizne dokumentacije o pohrani građe.

U budućnosti će se, kada se zaposli stručna osoba u Galeriji *Krsto Hegedušić*, moći utvrditi pripada li pojedini predmet „bez broja“ fundusu ili ne.

PREVENTIVNA ZAŠTITA

Preventivna zaštita važan je dio pohrane građe kojemu smo posvetili posebnu pažnju. Među preuzetim predmetima nalazile su se slike na platnu raznih dimenzija, umjetnine na papiru, skulpture, keramički predmeti i dokumentacija Galerije *Krsto Hegedušić*. Uz snimljene fotografije prednje i stražnje strane svakog predmeta fotografirane su i inventarne oznake (stare i nove), kao i oštećenja koja smo na predmetima eventualno zapazili.

Nakon toga predmeti su ovisno o vrsti materijala zapakirani u odgovarajuću beskiselinsku ambalažu, zračnu foliju i/ili drugi materijal, označeni i smješteni u kutiju i na policu. Neke predmete zbog njihova materijala i formata nismo mogli klasično smjestiti na police. Jedan od takvih primjera je skulptura *Corpus Christi* Nenada Gračana od papirmašea, koju

smo učvrstili na osjetljivim mjestima te tako stabiliziranu pričvrstili za podlogu i postavili između dvije police, uz pisano upozorenje da se bez potrebe ne ulazi u taj dio prostora zbog osjetljivosti materijala.

Slika 10. Preventivna zaštita skulpture od papirmašea. Fotografirala Iva Validžija.

Slika 11. Pohrana skulpture od papirmašea na police privremene čuvaonice. Fotografirala Iva Validžija.

Sva građa na policama privremeno je osigurana improviziranim zateznicama za što smo upotrijebili užad ili plastičnu foliju kako bismo učvrstili građu da ne padne s police u slučaju mogućega jačeg potresa.⁷

Slika 12. Privremene zateznice na policama čuvaonice u Gradskome muzeju Sisak. Fotografirala Iva Validžija.

Nakon popunjavanja svih policia improvizirana rješenja zamijenjena su metalnim graničnicima. Redovi policia međusobno su pričvršćeni metalnim spojnicama (kako bi se u slučaju potresa izbjegao domino-efekt rušenja), a svaka polica dodatno je na nekoliko mjesta pričvršćena za zid.

Slika 13. Pakiranje i pohrana slika velikih formata. Fotografirala Iva Validžija.

SIGURNOSNA TEHNIČKA ZAŠTITA

Prostor Gradskog muzeja Sisak dodatno je osiguran protuprovalnim alarmom i nadzornim kamerama. Nakon što je privremena čuvaonica ispunjena pohranjenom građom, od građevinskih elemenata napravljen je privremeni zid koji je zatvorio prostor te su postavljena vrata za ulaz.

Slika 14. Privremeni zid čuvaonice Gradskog muzeja Sisak. Fotografirao Neven Peko.

Radi provjere i održavanja stabilnih mikroklimatskih uvjeta postavljen je uređaj za praćenje relativne vlažnosti i temperature (*datalogger*).

Akcija evakuacije građe Galerije *Krsto Hegedušić* trajala je šest radnih dana. U prvom dijelu evakuacije sudjelovalo je aktivno deset osoba, a u drugom dijelu, u pohrani građe, četiri osobe. Utvrđeno je 430 predmeta, od kojih je 291 predmet imao inventarnu oznaku, a 139 zatečeno je bez oznake (B. B. – bez broja) te im je dodijeljena privremena oznaka. Za evakuaciju Galerije *Krsto Hegedušić* trebala su nam 304 radna sata.

POST SCRIPTUM (ILI RAZMIŠLJANJA I OPASKE SUDIONICE OVE EVAKUACIJE)

U Hrvatskoj bi trebala postojati interventna skupina stručnjaka (kustosa, restaura-

tora, konzervatora) koja bi u slučajevima elementarnih nepogoda i prijetnji građi u muzejima izlazila na teren i odradila hitne postupke evakuacije. Među muzejskim djelatnicima imamo i onih koji su pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja, a ujedno znaju i postupati s muzejskom građom (što je vrlo važno pri izvlačenju građe iz ugroženih zgrada i čuvaonica). U ovoj evakuaciji oni nisu sudjelovali.

Po uzoru na talijanske Plave kacige kulture moglo bi se, u suradnji s drugim hitnim službama (kao što su civilna zaštita, policija, Hrvatska gorska služba spašavanja), osmisliti timove muzejskih i drugih stručnjaka iz područja zaštite kulturne baštine koji bi djelovali zajedno s obučanim pripadnicima drugih službi. Tu skupinu djelatnika trebalo bi dodatno usavršiti⁸ kako bi brzo i kvalitetno mogli pristupiti zahtjevnim situacijama osiguravanja i evakuacije, u prvom redu muzejske građe, ali i ostale građe koja se nalazi u

Slika 15. Sudionici evakuacije muzejske građe Galerije Krsto Hegedušić. Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske.

sakralnim i drugim objektima pogođenim potresom, poplavom ili nekom drugom prijetnjom.

Na prostoru evakuacije, kada se prihvaća građa, mora biti strogo kontroliran ulazak sudionika, bez znatiželjnika.

Skupina za evakuaciju mora biti sastavljena od iskusnih kolega koji su po svojoj prirodi stabilne osobe jer je evakuacija ekstremna situacija u kojoj treba imati hladnu glavu. Pravila ponašanja moraju biti jasno i glasno izgovorena i treba ih se pridržavati. Na čelu skupine za evakuaciju mora biti jedna osoba koja drži sve konce u rukama i koja je u svakom dijelu odgovorna za svoje suradnike i muzejsku građu (nedopustivo je da se sudionik evakuacije ozlijedi ili da se predmet ošteti). Svi moraju imati zaštitnu opremu, a kao u trenutačnoj situaciji vladajuće pandemije i maske i potvrde da su cijepljeni ili preboljeli COVID-19.

BILJEŠKE

¹ Nakon katastrofalne poplave uzrokovane probijanjem rijeke Save kod Rajeva Sela 18. svibnja 2014. godine pružena je stručna pomoć djelatnicima Zavičajnog muzeja *Stjepan Gruber* iz Županje u akciji spašavanja i prikupljanja kulturno-povijesne i etnografske građe kao jezgre za budući Muzej Cvelferije.

² Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, *Odluka o provođenju hitnih mjera zaštite i provedbi popisa štete na pokretnim kulturnim dobrima i pokretnoj kulturnoj baštini u Republici Hrvatskoj prouzročene potresom 28. i 29. prosinca 2020. godine*, 31. prosinca 2020., klasa 612-08/20-01/2668, ur. br. 532-06-01-01/05-20, <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Doc/Odluka%20o%20provođenju%20hitnih%20mjera%20zaštite%20i%20provedbi%20popisa%20štete%20na%20pokretnim%20kulturnim%20dobra.pdf> (pristupljeno 15. studenoga 2021.).

³ Dunja Nekić, Davor Valdec, Ivo Lovrić (Muzej za umjetnost i obrt); Iva Validžija (Muzejski

dokumentacijski centar); Dragutin Matas, Davor Markotić, Tomislav Antolić, Boris Krepelnik, Antonio Picukarić (Galerija *Klovičevi dvori*); Višnja Bralić, Anuška Deranja Crnokić, Tatjana Horvatić (Ministarstvo kulture i medija). Poslije su se u Sisku pridružile i dokumentaristice MDC-a Dunja Vranešević i Ivona Marić. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, *Odluka o imenovanju Stručne skupine za evakuaciju umjetnina Galerije Krsto Hegedušić u Petrinji*, 5. siječnja 2021., klasa 023-03/20-01/0063, ur. br. 532-02/1-21-03.

⁴ Muzej su obišle Jacqueline Balen, matičarka iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, i Iva Validžija iz MDC-a.

⁵ Kolege iz Muzeja Grada Rovinja – Rovigno poslale su kombi pun beskišelske opreme i pucetave zračne folije za evakuaciju građe.

⁶ U tom su dijelu sudjelovale glavna konzervatorica Višnja Bralić iz Ministarstva kulture i medija, viša kustosica Dunja Nekić iz Muzeja za umjetnost i obrt, dokumentaristice Ivona Marić i Dunja Vranešević te viša kustosica Iva Validžija iz MDC-a, a treći dan evakuacije pridružio se i restaurator Neven Peko iz Gradskog muzeja Sisak.

⁷ Podloga za evakuaciju bila su znanja stečena na praktičnoj radionici projekta *RE-ORG*, održanoj u Etnografskome muzeju u Zagrebu 2017. godine, na kojoj su se tijekom dva tjedna reorganizirale čuvaonice kako bi se kolegama iz Muzeja stvorili uvjeti za pristup, čuvanje i rad na građi.

⁸ Obuku za evakuaciju trebalo bi organizirati u suradnji s Ravnateljstvom civilne zaštite, Hrvatskom vatrogasnom zajednicom i Hrvatskom gorskom službom spašavanja, kao i specijaliziranim tečajevima preventivne zaštite. Model po kojemu bi trebalo organizirati stručnjake već postoji u Italiji i djeluje kao Plave kacige kulture.

LITERATURA

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. *Odluka o provođenju hitnih mjera zaštite i provedbi popisa štete na pokretnim kulturnim dobrima i pokretnoj kulturnoj baštini u Republici Hrvatskoj prouzročene potresom 28. i 29. prosinca 2020. godine*, 31. prosinca 2020. Klasa 612-08/20-01/2668. Ur. br. 532-06-01-01/05-20. <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Doc/Odlu>

ka%20o%20provođenju%20hitnih%20mjera%20zaštite%20i%20provedbi%20popisa%20štete%20na%20pokretnim%20kulturnim%20dobrima.pdf (pristupljeno 15. studenoga 2021.).

EVACUATION OF THE MUSEUM MATERIAL OF THE KRSTO HEGEDUŠIĆ GALLERY FROM PETRINJA

After the earthquake that hit Petrinja in late December 2020, due to structural damage to the

holdings and the Krsto Hegedušić Gallery itself, an emergency evacuation of valuable museum material was carried out by experts from the Ministry of Culture and Media, Sisak Conservation Department, the Museum of Arts and Crafts, Klovičevi Dvori Gallery, the City Museum of Sisak and the Museum Documentation Center. The material was taken out of the building by members of the Croatian Mountain Rescue Service and transported by the museum staff to the Sisak City Museum, where temporary holdings had been prepared. There, the evacuated works were inspected, recorded, listed, preventively protected and stored in a temporary storage room.